

HARDANGER OG VOSS
MUSEUM

Hordaland fylkeskommune

Postboks 7900

5020 Bergen

Norheimsund, 7.6..2017

Ny basisutstilling, Voss folkemuseum

Hardanger og Voss museum (HVM) har i strategisk plan og for økonomiplanperioden 2015–18 prioritert arbeidet med ny basisutstilling ved Voss folkemuseum. Voss folkemuseum fyller 100 år i november 2017, og dette jubileet er eit godt høve til å byggja ei ny utstilling. Den noverande basisutstillinga ved Voss folkemuseum treng fornying. Utstillinga vart sett opp i 1985, er til dels gått ut på dato og er ikkje tilpassa dagens brukarar, særleg barn og unge og dei nye innbyggjarane i regionen. Ei ny basisutstilling vil òg, slik vi ser det, tiltrekkja seg nye besøkjande og brukarar av museet. Voss folkemuseum skal også i framtida vera eit museum der historieformidlinga har høg kvalitet.

HVM søkjer med dette om **2 millionar kroner** til utbetring av samlingsbygget til Voss folkemuseum på Mølster. Før den nye basisutstillinga kan byggjast, er det naudsynt med utbetringar av sjølv bygget. Utstillingssalen er ikkje laga for dei krava som i dag vert stilte til nye utstillinga, og dei noverande løysingane for luft og straum må òg oppgraderast. I tillegg fekk golvet nokre sige-skader kort tid etter at bygget var ferdig, slik at me nyttar høvet til å få planert underlaget.

Hardanger og Voss museum er den største kulturaktøren i regionen. Samlingsbygget på Mølster er eitt av dei viktigaste bygga våre, der det årleg vert vist fleire utstillingar, og der det jamleg er arrangement av ulikt slag.

Når utbetringane er ferdige skal det altså byggjast ei ny utstilling, og denne søknaden inneheld òg ein presentasjon av utstillinga. Den vil femna vidare enn den noverande utstillinga – den nye vil handla om tida fram til våre dagar, og utstillinga vil òg presentera langt fleire sider

ved lokalsamfunnet enn den noverande gjer. Målet er at utstillinga skal fortelja noko om det regionale i det nasjonale og korleis Vossabygda har vorte det samfunnet det er i dag.

Ei ny utstilling vil styrkja Voss folkemuseum som attraksjon. Museet har dei siste åra hatt ein fin oppgang i besøkstala, og det er viktig å byggja vidare på den auka interessa. Voss folkemuseum skal vera eit aktuelt museum i dialog med omgjevnadane. Museet vil ta opp spørsmål knytt til endring og vekst, og setja dette inn i samanheng med den rike natur- og kulturarven i regionen. God historieformidling er viktig og spanande i utforminga av det nye samfunnet. Utstillinga vil bidra positivt til reiselivsutviklinga på Voss, og styrkja Voss som reisemål. Tilbodet vil føra til at turistar oppheld seg lenger på Voss, og vil gjera museet til ein endå meir attraktiv arbeidsplass. Basisutstillinga vil fullføra fornyinga Voss folkemuseum har arbeidd med dei siste året, og gjera museet til eit betre tilbod for fastbuande og tilreisande.

Bakgrunn

Dei fyrste folkemusea vart skipa seint på 1800-talet. På dei fleste av desse vart bygningar flytta saman for å skapa eit historisk miljø. Seinare vart det som regel bygd éi eller fleire bygningar for utstillingar og magasin. Voss folkemuseum var bygd opp på same måte, med det viktige unntaket at bygningane våre framleis står der dei stod då dei var i bruk.

Det var i stor grad den gamle folkekulturen som skulle dokumenterast og formidlast. Fyrst seinare vart også bykulturen presentert ved folkemusea, og også samtida fekk gradvis meir plass. Likevel er gjenstandssamlingane ved musea framleis dominerte av gjenstandar frå tida før 1900.

Då folkemusea vart skipa dokumenterte dei si eiga nære fortid. I dag handlar utstillingane og samlingane ved dei fleste folkemusea om den meir fjerne fortida. Det bør vera slik at alle finn noko frå sin eigen generasjon på eit museum, at alle finn noko dei kjenner att. Folkemusea må i langt større grad inkludera den nære fortida i arbeidsområdet sitt. Det må alle folkemuseum gjera noko med, og bidraget vårt vil vera ein omfattande revisjon av basisutstillinga.

Voss folkemuseum vart skipa 27. november 1917. Museet er i dag sett saman av tre tun, der alle husa står der dei gjorde då husa var i bruk – Mølstertunet, Nesheimstunet og Oppheim gamle prestegard. I alt eig museet 41 bygningar. Sidan 2008 har Voss folkemuseum vore ein del av Hardanger og Voss museum.

I 1985 kunne museet ynskja dei besøkande velkomne til eit nytt samlingsbygg. Basisutstillinga handla om bygdesamfunnet Voss fram til om lag 1900, der ulike tema vart godt presenterte i eigne rom. Som mange andre folkemuseum er me eit museum som i stor grad ser

bakover, både tuna og utstillingane handlar grovt sett om jordbruksbygda Voss fram til år 1900. Det er ei ryddig og pedagogisk utstilling, der me viser fram mange godbitar frå dei rike samlingane våre.

Denne utstillinga vil me no endra, dels av di utstillinga må ta inn over seg at samfunnet har endra seg stort. Me ynskjer oss ei utstilling som dekkjer eit større tidsrom, og som òg presenterer langt fleire emne. Nye utstillingsteknikkar må takast i bruk, og nye generasjonar museumsgjestar har heilt andre forventingar til kva dei ventar å finna på eit museum. Som folkemuseum må me i langt større grad arbeida med den nære fortida, samtida og framtida.

Innhaldet må òg endrast av di 1900-talet var eit hundreår då svært mykje i samfunnet endra seg, både nasjonalt og lokalt. Levesett og dominerande næringar endra seg, den andre verdskrigen laga sår som ikkje er grodde i dag, oljefunna i Nordsjøen gjorde Noreg til eitt av dei rikaste landa i verda. Jamfører me med Noreg for hundre år sidan er her langt meir kulturell variasjon, kvardagen til born og unge er heilt annleis, dei nye generasjonane har heilt andre felles kulturelle referansar.

For eit museum som Voss folkemuseum, som har eit lokalt og regionalt ansvar, er det ikkje noko mål å visa fram desse nasjonale eller internasjonale prosessane i seg sjølv. Derimot er det spanande å sjå korleis hendingar frå eit større geografisk område har påverka vossingar og andre i regionen. Utstillinga har difor arbeidstittelen «Voss i verda».

Endringar i utstillinga

Ei intern arbeidsgruppe har det siste året drøfta innhaldet i utstillinga. Dei fylgjande emna vil verta høgt prioriterte:

- * Jernbanen. Ikkje noko hending har endra lokalsamfunnet så mykje som opninga av Vossebanen mellom Voss og Bergen i 1883.
- * Skulestaden. Her er eller har vore sju ulike vidaregåande skular, her er ein folkehøgskule som lenge var eit kultursentrum for bygda, og folkemusikkakademiet Ole Bull Akademiet held òg til her.
- * Musikk. Her er og har vore eit aktivt musikkmiljø, med fleire profilerte utøvarar, og med fleire nasjonale musikkfestivalar.
- * Skistaden Voss. I dag er Voss kjend for å vera ein stad der ein kan leika seg i skiløyper, eller driva med langt meir ekstreme idrettsformer.

* Vossevangen. For 150 år sidan låg det berre nokre få hus på bygdesenteret Vossevangen. Etter at Vossebanen opna vaks det fram ein liten småby, som med åra vart eit kulturelt sentrum, for eit større område enn Voss kommune.

* Jordbruket. Voss er den største jordbruksbygda i Hordaland, men det er færre bønder enn før, og dei driv gardane sine heilt annleis enn tilfellet var for berre nokre tiår sidan.

* Handverk og kunsthandverk. I gjenstandssamlinga til museet finst det mange prov på det høge kunstnarlege nivået hjå vossingar.

* Enkelpersonar. I den noverande utstillinga handlar det mykje om dei anonyme «dei». I den nye basisutstillinga vil me dra fram kjende og ukjende vossingar som fortener det.

Arbeidsgruppa har òg drøfta overordna løysingar, og har samla seg om mellom anna desse:

* Utstillinga skal vera gjenstandsbasert

* Der skal vera taktile løysingar, altså element der dei besøkande kan bruka hendene

* Der skal vera fleire tekniske løysingar enn i dag, men ikkje så mange at utstillinga vert opplevd som kald og upersonleg

* Utstillinga skal vera dynamisk, det skal vera lett å endra delar av utstillinga

* Me skal ikkje ha svar på alle spørsmåla, utstillinga skal òg vera eit rom for å skapa undring

* Utstillinga må få fram at Voss i dag er eit mangfaldig samfunn, med innbyggjarar frå alle kantar av verda

* Utstillinga skal sjølvsagt vera universelt utforma

* Der skal vera eit eige område for born

Eksterne rapportar

Me har fått utarbeidd to eksterne rapportar.

Ei breitt samansett arbeidsgruppe, leia av sivilarkitekt Gro Lavold, har vurdert kva inngrep som bør gjerast i bygget, notatet «Røynd». Arbeidsgruppa tilrår at dei tekniske anlegga vert oppgraderte, og at me i tillegg gjer noko med alle flatene i rommet. Dei tekniske anlegga er grovt sett uendra sidan samlingsbygget vart oppført tidleg i 1980-åra. Dei største kostnadene vil vera knytt til nytt ventilasjonsanlegg (kanskje med teknisk rom i eit lite tilbygg), nytt elektrisk anlegg med opplegg for dataløysingar, og med større fleksibilitet enn det noverande anlegget. I rapporten deira har dei med estimerte kostnader, og på nokre punkt kan kostnadene variera stort, alt etter kva løysing me vel. I kostnadsoversikta har me i desse tilfella brukt prisen midt i intervalla deira.

På oppdrag frå oss har òg utstillingsprodusentane SixSides laga eit framlegg til korleis utstillinga kan utformast. Dei foreslår ei tredelt løysing, der éin del av utstillinga handlar om det gamle bondesamfunnet, den neste delen handlar om endringane som kom etter at Vossebana opna i 1883, medan den siste delen handlar om Vossasamfunnet slik det er i dag.

Løysingane som vert skisserte i desse dokumenta må ikkje reknast som endelege. Der er likevel svært mange gode innspel i begge to, ikkje minst når det gjeld kostnadssida.

Framdriftsplan

I september 2017 går me i gang med å demontera den noverande basisutstillinga. Hardanger og Voss museum fekk også for 2017 ei ekstraløyving frå Kulturdepartementet, og to millionar kroner av denne løyvinga vert brukt på oppgradering av samlingsbygget på Mølster. Det er eit krav frå departementet at desse midlane skal brukast i kalenderåret 2017, slik at arbeidet altså må ta til i haust. Frå våren 2018 tek arbeidet med å byggja den nye utstillinga til, og ei heilt ferdig utstilling står etter planen klar til sommarsesongen 2019. Det kan verta aktuelt å opna delar av utstillinga før den tid.

Kostnader

Våren 2017 har me samarbeidd med Mossige AS og ABO om korleis bygget best kan utbetrast. Samlingsbygget er teikna av Dag Mossige, og sonen Bård Mossige driv firmaet Mossige AS vidare. Han knytte til seg ABO, der systera Signe Mossige arbeider. Me har sett at prisoverslaga til Gro Lavold var litt låge, og har difor oppgradert kostnadene knytt til denne delen av arbeidet.

I arbeidet med utstillinga har me vore på fleire studieturar, både innanlands og utanlands. Me har vitja museum som relativt nyleg har opna nye utstillingar. Det har gjeve oss mykje ny kunnskap om emnet, på fleire felt. Det har mellom anna vore viktig å kartleggja kostnadene. Tal frå ti ulike museum, som alle har opna nye og store utstillingar dei siste seks åra, viser at kvadratmeterprisen varierer frå 9500 til 45 000 kroner. Snittprisen på desse ti utstillinga ligg på 23 000 kroner kvadratmeteren. I nokre tilfelle kan inngrep i bygget vera rekna inn, og me ser òg at det er dei tekniske løysingane som verkeleg dreg prisen opp. Me vil altså ikkje ha for mykje av dette, og legg oss difor litt under snittprisen. Utstillingsrommet vårt er på om lag 430 m², og tek utgangspunkt i ein kvadratmeterpris på om lag 17000 kroner.

Kostnader

Ny basisutstilling	7 400 000
Endringar i bygget	4 000 000

Samla kostnader	11 400 000
<u>Inntekter</u>	
Kulturdepartementet, øymerka utstilling	3 000 000
Voss kommune	2 000 000 *
Kulturdepartementet, øymerka bygg	2 000 000 *
Hordaland fylkeskommune, øymerka bygg	2 000 000
Voss Sparebank	500 000 *
Voss Veksel- og landmandsbank	500 000 *
Sparebanken Vest	500 000
Andre lokale kjelder (verksemder og privatpersonar)	900 000
Samla inntekter	11 400 000
Tilskot merka med stjerne (*) er stadfesta.	

Med venleg helsing

Randi Bårtvedt (s)
Direktør, HVM

Eirik Helleve (s)
Styrar, Voss folkemuseum

Vedlegg:

Gro Lavold et al: Røynd. Ny basisutstilling ved Voss folkemuseum (2016)

SixSides: Voss folkemuseum. Idéprosjekt for ny utstilling (2016)